

الگوی ساختاری رفتارهای انحرافی بر اساس سبک‌های هویت و هنجارهای اجتماعی در نوجوانان

طوبی سورتیچی^۱، محمد قمری^۲، سیمین حسینیان^۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی رفتارهای انحرافی بر اساس سبک‌های هویت هنجارهای اجتماعی در نوجوانان بود. این پژوهش از نوع توصیفی همبستگی بوده است؛ جامعه‌ی آماری در این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول شهرستان نکا (مجموعاً ۴۲۰۰ نفر) در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بود. تعداد نمونه در این پژوهش ۳۰۰ نفر بودند که به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه‌های سبک‌های هویت بزونسکی، پرسشنامه هنجارهای اجتماعی، پرسشنامه رفتارهای انحرافی بود. روش آماری در این پژوهش از نوع مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. برای انجام مباحث مدل‌سازی، از نرم‌افزار SmartPLS بهره گرفته شد. نتایج نشان داد مدل پژوهش، دارای برازش مناسب است و مجموع اثرات مستقیم و غیرمستقیم ۸۰ درصد از متغیر رفتارهای انحرافی دانش‌آموزان توسط سبک‌های هویت و هنجارهای اجتماعی قابل تبیین می‌باشد. از این میان عامل تعهد از قسمت سبک‌های هویت بیشترین تأثیر و جهت‌گیری اطلاعاتی کمترین میزان تأثیرگذاری نسبت به بقیه ابعاد سبک‌های هویتی را داراست. از دیگر متغیرها می‌توان به هنجار اجتماعی نام برد که به صورت جداگانه مبین پیش‌بینی کاهش رفتار انحرافی می‌باشند؛ که به نوبه خود می‌تواند تلویحات کاربردی در جهت کاهش رفتارهای انحرافی نوجوانان و بهبود وضعیت روان‌شناختی آنان ارائه دهد.

کلیدواژه: سبک‌های هویت، هنجارهای اجتماعی، رفتارهای انحرافی، مدل ساختاری، نوجوانان.

مقدمه

توافق در مورد سن جرم (موفیت^۴، ۱۹۹۳؛ شولمن و همکاران^۵، ۲۰۱۳؛ فرینگتون^۶، ۲۰۱۷) نشان می‌دهد که نوجوانان بیش‌تر از گروه‌های بزرگ‌سالان درگیر رفتارهای انحرافی می‌شوند. رفتارهای انحرافی مصداق گوناگونی دارد. پدیده رفتارهای انحرافی شامل نقطه مرکزی در موضوعات علوم اجتماعی می‌شود. شاید به دلیل اینکه به اخلاق و ترتیب‌های مهم اجتماعی مربوط می‌شود. طیف گسترده موارد مرتبط با تعاریف و مطالعه رفتارهای انحرافی سطحی از پیچیدگی این پدیده را نشان می‌دهد. پارسونز^۷ (۱۹۵۱) بر تأثیر رفتارهای انحرافی، هم بر زندگی فردی و هم بر ماکرو سیستم تأکید می‌کند. رفتارهای انحرافی طیف وسیعی از رفتارهایی را که طی آن افراد قواعد و هنجارهای سازمان محل کار خود را زیر پا می‌گذارند و هزینه‌های آشکار و پنهان و آسیب‌هایی به سازمان و افراد مرتبط با آن وارد می‌کنند، دربر می‌گیرد (بنت و رایبسون^۸، ۲۰۰۰).

۱- دانشجوی دکتری مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران.

۲- استاد، گروه مشاوره، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. Mo.ghamari@iau.ac.ir

۳- استاد تمام گروه مشاوره دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

4 - Moffitt, T. E.

5 - Shulman, E. P., Steinberg, L. D., and Piquero, A. R

6 - Farrington, D. P.

7 - Parsons, T

8 - Bennett-and-Robinson

در تبیین انحرافات اجتماعی بر مبنای پیش فرضی که در مورد خرده نظام‌های چهارگانه فرهنگ، اجتماع، شخصیت و اقتصاد مطرح شده، شکل گرفته است. کارکردهای مناسب هریک از این خرده نظام‌ها و ارتباط و کنش متقابل بین آن‌ها عامل کنترل‌کننده هر جامعه و همچنین عامل بقا و پایداری نظام اجتماعی است. در مقابل، عدم تعادل و بی‌سازمانی در هریک از خرده نظام‌ها حیات جامعه را تهدید کرده زمینه را برای رفتار انحرافی فراهم می‌سازد. از دید پارسونز، نهادها و سازمان‌های اجتماعی عوامل اجرایی و ابزارهای جامعه‌پذیری الگوهای رفتاری و درونی ساختن آن‌ها در افراد هستند. در صورتی که نهادها و سازمان‌های کارگزار جامعه‌پذیری نظیر خانواده، مدرسه و وسایل ارتباط جمعی کارایی لازم را نداشته باشند جامعه دچار بی‌سازمانی اجتماعی گردیده و پیامد آن شیوع رفتارهای انحرافی در جامعه است (احمدی، ۱۳۸۹). درعین حال تبیین این رفتارها را می‌توان در رابطه با سایر مفاهیم جامعه‌شناختی در رابطه گذاشت مانند: رفتارهای انحرافی و ارزش و هنجارهای اجتماعی، رفتارهای انحرافی و سبک‌های هویت، رفتارهای انحرافی و هوش اخلاقی، رفتارهای انحرافی خفیف و شبکه روابط.

در دوران بلوغ، خانواده‌ها شاهد تحول در زمینه فرهنگی، اخلاقی و دینی نوجوانان هستند. بسیاری از نوجوانان مشکل‌دار، دچار رشد نایافتگی و خودمحوری هستند. رشد ارزش‌ها و باورهای اخلاقی، پدیده بسیار پیچیده‌ای است و باید جوانب مختلف شناختی، عاطفی، رفتاری و فرهنگی-اجتماعی آن را مورد توجه قرارداد این خود گویا توجه به بعد اخلاق و هوش اخلاقی است. همچنین اختلال در روابط نوجوانان با خانواده، زمینه جدایی نوجوانان از بافت خانواده را فراهم می‌سازد (لطف‌آبادی، ۱۳۹۸). لذا دست یافتن به هویتی منسجم و یکپارچه که بتواند تمامی این جوانب را هماهنگ و هم‌راستا سازد، از ضروریات این دوره برای نوجوانان محسوب می‌شود و بررسی راه‌های رسیدن به هویت و سبک‌های هویت می‌تواند مفید باشد. سبک‌های هویت به آن دسته از فرآیندهای اجتماعی-شناختی مبتنی است که طی آن افراد بر اساس شیوه ترجیحی پردازش و ارزیابی اطلاعات مربوط به خود و تصمیمات فردی خود در وضعیت‌های متفاوت قرار می‌گیرند. دارای ۴ مؤلفه جهت‌گیری اطلاعاتی-هنجاری-سردرگم/اجتنابی-تعهد می‌باشد (برزنسکی^۹، ۱۹۸۹).

در شکل‌گیری هویت عوامل مختلفی تأثیر دارند. بدین معنی که در فرآیند تحول هویت و شکل‌گیری آن در کنار عوامل فردی، عوامل مختلف محیطی نیز تأثیرگذارند. محتوای هویت را گاهی مذهب، شغل، نقش جنسی و جهت‌گیری سیاسی شکل می‌دهد و یا بر اساس نظریه شناختی-اجتماعی برزنسکی (۲۰۰۳؛ غضنفری، ۱۳۸۳)، محتوای هویت توسط اسنادها، صفات و یا عناصری که هویت به وسیله آن تعریف می‌شود شکل می‌گیرد. با این حال، در زندگی معمولی، هویت‌هایی که ساخته می‌شوند و به دیگران منتقل می‌شوند، اغلب با ترجیحات افراد مرتبط است: چیزهایی که به آن‌ها اهمیت می‌دهند و دوست دارند... به ترجیحات زیبایی‌شناختی و هنرها نیز می‌توانند ارتباط تنگاتنگی با (خود) داشته باشند و تغییر در ذائقه و ارزش‌های زیبایی‌شناختی ممکن است به عنوان تغییر در شخصیت تلقی شود.

انحراف از اخلاق و قوانین اساسی مربوط به فرهنگ مشخص می‌شود. رفتارها در سطح فردی، بر رفتار در سطح اجتماعی تأثیر دارد. بر اساس دیدگاه کلان، انحراف در مقابل کنترل اجتماعی قرار دارد (کیوبان و همکاران^{۱۰}، ۲۰۲۱). انحراف‌های اجتماعی، ایزوله شدن و غیرقابل قبول بودن را در جامعه نشان می‌دهند. در مقابل، تحریم‌ها و محدودیت‌هایی مانند شرم و احساس گناه (عذاب وجدان متعارف) باعث پذیرش فرد در جامعه می‌شود (الی اس^{۱۱}، ۱۹۷۸؛ پاین^{۱۲}، ۲۰۱۶). یکی از مکانیسم‌های درونی کردن شرم و احساس گناه، به عنوان یک تمرین انضباطی، تمرکز بر به تصویر کشیدن رفتار نرمال و قاعده‌مند در جامعه است (شوارتز^{۱۳}، ۲۰۱۹) که از ضرورت توجه به هنجارهای اجتماعی سخن می‌گوید.

9 - Berzonsky, M.D.

10 - Cioban S, Lazăr AR, Bacter C, Hatos A

11 - Elias, N.

12 - Payne, A. A.

13 - Schwartz, J. A.

هنجار اجتماعی^{۱۴} در اصطلاح دانش جامعه‌شناسی به الگوی رفتاری گفته می‌شود که روابط و کنش‌های اجتماعی را تنظیم می‌کند، اکثریت جامعه خود را به آن پایبند می‌دانند و در صورتی که شخصی آن را رعایت نکند (هنجار شکنی)، جامعه او را مجازات می‌کند. هنجار اجتماعی به منزله مفهومی اصلی در جامعه‌شناسی امروزه نقش مهمی در پیش‌بینی و تبیین رفتار انسانی بازی می‌کند. هنجارها در واقع قواعد و دستورالعمل‌های رفتار اجتماعی و باورهای هستند درباره آنچه معمولاً انجام می‌شود و دیگران در موقعیتی خاص آن‌ها را تأیید یا رد می‌کنند (خواجه رشیدان، ۱۳۸۷).

نتایج پژوهش بهرامی، زندی، اکبری و جدیدی (۱۳۹۹) که با عنوان تدوین مدل علی رفتارهای پرخطر بر اساس سرمایه اجتماعی و مسئولیت‌پذیری با نقش میانجی هویت اخلاقی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه) صورت گرفته نشان داده است هویت اخلاقی، سرمایه اجتماعی و مسئولیت‌پذیری بر رفتارهای پرخطر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه اثر معنی‌داری دارد. همچنین پژوهش حمیدی پور و رجبی که در سال ۱۳۹۷ با هدف پیش‌بینی احساس امنیت اجتماعی بر اساس معنویت، هویت اجتماعی و هوش فرهنگی صورت گرفته گویای این بوده بین احساس امنیت اجتماعی و هویت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. همچنین، نتایج تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که متغیر هویت اجتماعی در پیش‌بینی متغیر امنیت اجتماعی بیشترین اهمیت را دارد. در پژوهشی که دیمان^{۱۵} (۲۰۱۸) با عنوان نقش هویت اجتماعی و هوش اجتماعی در پیش‌بینی رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان انجام داده است مشخص شده است که هویت اجتماعی و هوش اجتماعی دو عامل برجسته در پیش‌بینی رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان است. همچنین مطالعات موردی نشان داده است رفتارهای انحرافی ارتباط نزدیکی با تعریف دقیق از رفتار اجتماعی بهنجار دارد (هانیموگلو^{۱۶}، ۲۰۱۸).

نتایج پژوهش ایساکیان و لوکانیوکان^{۱۷} (۲۰۲۰) با عنوان «جستجو در مورد هویت اجتماعی نوجوانان دارای رفتار انحرافی» نشان داده تحلیل فناوری‌های روان‌شناختی و تربیتی برای شکل‌گیری هویت اجتماعی نوجوانان دارای رفتار انحرافی، مفید بوده و امکان استفاده از الگوهای رفتار موفق و مورد تأیید اجتماعی را برای جنبه‌های مختلف زندگی نوجوانان تأیید کرده است. همچنین نتایج پژوهش بی‌بی و همکاران^{۱۸} (۲۰۲۱) با عنوان «رابطه بین خود پنداره و رفتار انحرافی نوجوانان در پاکستان» نشان داده بین خود پنداره و رفتارهای انحرافی نوجوانان رابطه معنادار وجود دارد.

در پژوهشی که گراوند (۱۴۰۱) با عنوان «مدل‌یابی ساختاری سبک‌های هویت با گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان: نقش واسطه‌ای ناگویی هیجانی» انجام داده است مشخص شده است که سبک‌های هویت سردرگم-اجتنابی و تعهد بر گرایش به رفتارهای پرخطر تأثیر مستقیم داشتند. همچنین، سبک‌های هویت سردرگم-اجتنابی و تعهد به واسطه‌ی ناگویی هیجانی بر گرایش به رفتارهای پرخطر تأثیر غیرمستقیم داشتند. سبک هویت هنجاری بر گرایش به رفتارهای پرخطر و ناگویی هیجانی اثر مستقیم داشت، اما سبک هویت اطلاعاتی بر گرایش به رفتارهای پرخطر و ناگویی هیجانی اثر مستقیم نداشت. علاوه بر این، ناگویی هیجانی بر گرایش به رفتارهای پرخطر دارای اثر مستقیم بود. در واقع افراد دارای سبک هویت تعهد، هیجانات مثبت بیشتری را تجربه خواهند کرد و بهتر هیجانات خویش را تنظیم می‌کنند، اما افراد دارای سبک هویت سردرگم-اجتنابی، نارسایی در فهم، وصف و پردازش هیجان دارند، که این امر سبب گرایش آنان به رفتارهای پرخطر (مصرف مواد، سیگار، و مصرف الکل و ...) می‌شود. لذا پیشنهاد می‌شود متصدیان آموزشی با پرداختن به هویت ایرانی-اسلامی، موجبات هدایت دانشجویان را به سوی سبک هویت تعهد و با آموزش دانشجویان دارای سبک هویت سردرگم-اجتنابی، ناگویی هیجانی را در آن‌ها کاهش دهند تا گرایش آنان به رفتارهای پرخطر کمتر شود. همچنین در پژوهشی که میری، سهراب زاده و خوش‌بیانی آرانی^{۱۹} (۱۴۰۲) با عنوان «بررسی عوامل

14 - Social norm

15 - Demant, D.

16 - Hanimoglu, E

17 - Oksana Isaakian, Marina Lukyanenko

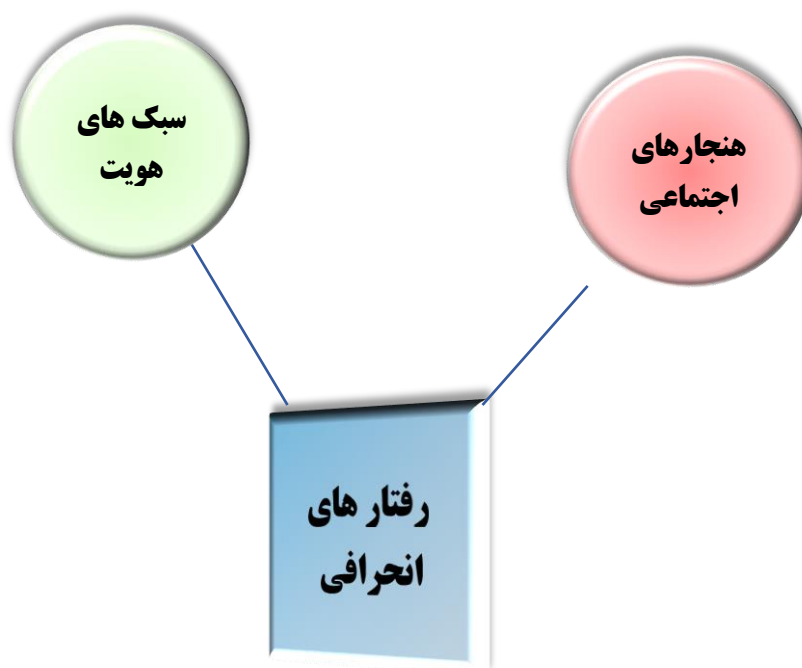
18 - S Bibi, S Masood, B Mussawar, A Khaliq

اجتماعی مؤثر بر تمایل به ارتکاب رفتارهای انحرافی دانشجویان دانشگاه سیستان و بلوچستان» انجام دادند؛ بررسی روابط بین متغیرها بیان‌گر برای این است که میزان وقوع رفتارهای انحرافی در بین پسران بیشتر از دختران می‌باشد. یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد که متغیرهای مورد استفاده در این تحقیق که شامل (میزان روابط دوستانه، گروه‌های مرجع، میزان رضایت‌مندی از زندگی، میزان پیوستگی اجتماعی، تضاد ارزشی، رعایت هنجارهای اجتماعی، تأیید کنترل اجتماعی و مشروعیت اجتماعی) است به‌خوبی تمایل به ارتکاب رفتارهای انحرافی در میان دانشجویان را تبیین می‌کنند. نتایج حاصل از تحلیل‌های رگرسیون نشان داده که این عوامل به‌طور هم‌زمان ۰/۶۱ بر تمایل به ارتکاب رفتارهای انحرافی تأثیرگذار می‌باشد.

با توجه به حساس بودن گروه نوجوانان و با در نظر گرفتن این موضوع که این قشر آینده‌سازان کشور هستند روزبه‌روز بر همگان اهمیت پژوهش بر این قشر روشن‌تر می‌شود. همچنین، در مطالعات قبلی نشان داده شد که هویت، هویت اجتماعی، هوش اجتماعی و هنجارهای اجتماعی از عوامل مؤثر بر پیش‌بینی رفتارهای انحرافی نوجوانان است؛ اما مطالعات انجام‌شده در این زمینه محدود می‌باشد و امکان دستیابی به نتیجه‌گیری کلی و تدوین برنامه‌های کاربردی را دشوار می‌سازد. به همین دلیل پژوهش حاضر باهدف مدل‌یابی رفتارهای انحرافی بر اساس سبک‌های هویت و هنجارهای اجتماعی انجام شد.

فرضیه اول: سبک‌های هویت بر رفتارهای انحرافی نوجوانان اثر مستقیم دارد.

فرضیه دوم: هنجارهای اجتماعی بر رفتارهای انحرافی نوجوانان اثر مستقیم دارد.

شکل ۱- الگوی مفهومی پژوهش

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش با توجه به هدف آن از نوع تحقیقات کاربردی و ازلحاظ شیوه گردآوری داده‌ها و تحلیل آن‌ها به روش توصیفی و از نوع طرح‌های همبستگی و روش مدل‌یابی معادلات ساختاری می‌باشد؛ همچنین پژوهش حاضر به لحاظ نوع داده از نوع کمی است. به علت ناتوانی روش‌های آماری همبستگی و رگرسیون در تبیین روابط علت و معلولی میان متغیرها، روش الگو‌یابی معادلات ساختاری کاربرد زیادی پیدا کرده است. با آنکه این روش محدودیت روش‌های مذکور را برطرف نموده است، اما می‌توان آن را ترکیبی از روش‌های مذکور و تحلیل عامل تأییدی قلمداد نمود (حبیبی و کلاهی، ۱۴۰۱). بنابراین پژوهش حاضر از نوع توصیفی همبستگی با کمک معادلات ساختاری است.

جامعه آماری، روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

جامعه‌ی آماری در این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول شهرستان نکا (مجموعاً ۴۲۰۰ نفر) در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بود. برای انتخاب نمونه‌های موردپژوهش از روش نمونه‌گیری تصادفی از نوع خوشه‌ای استفاده شد، به این صورت که ابتدا شهرستان نکا به ۲ ناحیه شهری و روستایی تقسیم شد. سپس از هر دو ناحیه تعداد ۶ دبیرستان انتخاب شد و از هر دبیرستان ۲ کلاس به عنوان واحد نمونه‌گیری در نظر گرفته شد. با توجه به نوع مطالعه و تعداد متغیرهای پیش‌بین در تحلیل معادلات ساختاری بنا به توصیه محققان (تاباچنیک و فیدل^{۱۹}، ۲۰۰۷). حجم نمونه باید حداقل ۱۰ برابر تعداد متغیرها به اضافه ۵۰ باشد. در پژوهش حاضر در مجموع ۲۱ متغیر مکنون و مشاهده‌شده وجود داشته (۲۶۰ = ۵۰ + ۱۰ * ۲۱). بنابراین حداقل ۲۶۰ نمونه موردنیاز بوده است. در این مطالعه برای کاهش خطای نمونه‌برداری و جلوگیری از افت آزمودنی‌ها تا ۳۰۰ نفر افزایش داده شد. معیارهای ورود: داشتن صحت عقلی، داشتن سن ۱۳ تا ۱۵ سال، دانش‌آموز مقطع متوسطه اول بودن، داشتن حداقل سواد خواندن و نوشتن

معیارهای خروج: آزمودنی‌های بی‌تفاوت که بدون اینکه پرسشنامه را مطالعه کنند به صورت تصادفی اقدام به پر کردن پرسشنامه کردند ابتدا به صورت چشمی حذف شدند (مثلاً با نگاه کردن به پرسشنامه آزمودنی‌هایی که به صورت ضربدری پرسشنامه را پر کردند یا همه پاسخ‌ها را یک گزینه انتخاب کرده‌اند پیدا و سپس توسط نرم افزار اکسل حذف شدند).

رضایت آگاهانه

در ابتدا سعی شد اهداف پژوهش تا آنجایی که در عملکرد دانش‌آموزان تأثیر نداشته و دچار سوگیری نشوند برای آن‌ها توضیح داده شود. در نتیجه دانش‌آموزان به میل و رغبت خود پرسشنامه را تکمیل نمودند که به نوبه خود باعث شد پژوهش دارای داده‌های مفقود شده، داده‌های پرت و آزمودنی‌های بی‌تفاوت نباشد. همچنین بر محرمانه بودن پاسخ‌ها نیز تأکید شد تا آزمودنی‌ها در کمال آرامش و صداقت گویه‌های پرسشنامه را پاسخ دهند.

ابزارها

پرسشنامه سبک هویت^{۲۰}

پرسشنامه سبک هویت برزونسکی به منظور هویت افراد توسط برزونسکی در سال ۱۹۸۹ ساخته و در سال ۱۹۹۲ مورد تجدیدنظر قرار گرفت. این آزمون یک ابزار خود گزارشی ۴۰ عبارتی است که از ۴ زیر مقیاس تشکیل یافته است که شامل جهت‌گیری اطلاعاتی، جهت‌گیری هنجاری، جهت‌گیری سردرگم/اجتنابی و تعهد است.

پرسشنامه سبک هویت (برزونسکی، ۱۹۹۲؛ غضنفری، ۱۳۸۳) یک مقیاس ۴۰ سؤالی است که ۱۱ سؤال آن مربوط به مقیاس اطلاعاتی، ۹ سؤال مربوط به مقیاس هنجاری، ۱۰ سؤال آن مربوط به مقیاس سردرگم یا اجتنابی و ۱۰ سؤال دیگر مربوط به مقیاس

تعهد است که برای تحلیل ثانویه استفاده می‌شود و یک سبک هویتی محسوب نمی‌شود. مقیاس ۴۰ سؤالی است که ۱۱ سؤال آن مربوط به مقیاس اطلاعاتی، ۹ سؤال مربوط به مقیاس هنجاری، ۱۰ سؤال آن مربوط به مقیاس سردرگم یا اجتنابی و ۱۰ سؤال دیگر مربوط به مقیاس تعهد است که برای تحلیل ثانویه استفاده می‌شود و یک سبک هویتی محسوب نمی‌شود.

روایی آن از طریق ارزیابی همبستگی با مقیاس وضعیت هویت بنیون و آدامز^{۲۱} (۱۹۸۶) تأیید شده است (برزونسکی، ۱۹۸۸). نتایج نشان داد که هویت کسب‌شده با زیر مقیاس جهت‌گیری اطلاعاتی و تعهد و هویت تأخیری با زیر مقیاس‌های تعهد، جهت‌گیری هنجاری، جهت‌گیری اطلاعاتی و جهت‌گیری سردرگم/اجتنابی همبستگی دارد.

غضنفری (۱۳۸۳) نیز ضریب پایایی آن را از طریق آلفای کرونباخ به دست آورده است. آلفای کرونباخ به دست آمده برای هر یک از زیر مقیاس‌ها عبارت بود از: تعهد ۰,۷۵، جهت‌گیری هنجاری ۰,۷۲، جهت‌گیری سردرگم/اجتنابی ۰,۸۲، جهت‌گیری اطلاعاتی ۰,۷۶ و مقیاس کل ۰,۸۳.

نمره گذاری و تفسیر

نمره گذاری پرسشنامه پرسشنامه سبک هویت برزونسکی بر اساس یک مقیاس ۵ درجه ای انجام می‌گیرد؛ که امتیاز هر یک به ترتیب ذیل است: کاملاً مخالفم: ۱، مخالفم: ۲، نظری ندارم: ۳، موافقم: ۴، کاملاً موافقم: ۵

برای به دست آوردن نمره هر زیر مقیاس باید امتیاز مربوط به هر زیر مقیاس با هم جمع شوند. برخی از عبارت‌ها به صورت منفی نمره گذاری می‌شوند. عبارت‌های ۹-۱۱-۱۴ و ۲۰ به صورت معکوس نمره گذاری می‌شود. نمراتی که در هر زیر مقیاس بالاتر باشند نشان دهنده سبک هویتی غالب آن فرد می‌باشد.

پرسشنامه هنجارهای اجتماعی^{۲۲}

پرسشنامه فوق دارای سه بعد (خانواده، مدرسه و جامعه) بوده که سؤالات مربوط به هر بعد در جدول زیر ارائه گردیده است:

بعد خانواده سؤال ۱ تا ۱۴

بعد مدرسه سؤال ۱۵ تا ۲۶

بعد جامعه سؤال ۲۷ تا ۳۰

برای به دست آوردن امتیاز مربوط به هر بعد، مجموع امتیازات سؤالات مربوط به آن بعد را باهم جمع نمایید. برای به دست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه، مجموع امتیازات همه سؤالات را باهم جمع کنید. نمرات بالا در هر بعد نشان دهنده رعایت هنجار اجتماعی بیشتر در آن بعد می‌باشد و نمرات پایین تر نشان دهنده عدم رعایت هنجار اجتماعی در آن بعد می‌باشد.

روایی و پایایی

در پژوهش خواجه رشیدان (۱۳۸۷) اعتبار پرسشنامه توسط متخصصین فن و نظر صاحب‌نظران علوم اجتماعی و کمیسیون تخصصی شورای تحقیقات مورد تأیید قرار گرفت. پایایی پرسشنامه به وسیله روش دونیمه کردن پرسشنامه و آلفای کرونباخ محاسبه گردید که میزان ۷۷/۰ به دست آمد که حاکی از پایایی خوب این ابزار می‌باشد.

پرسشنامه رفتارهای انحرافی^{۲۳}

این پرسشنامه دارای ۱۸ سؤال بوده و هدف آن ارزیابی میزان گرایش به رفتارهای نابهنجار در بین دانش آموزان می‌باشد. طیف پاسخ‌دهی آن از نوع لیکرت پنج گزینه‌ای می‌باشد.

21 - Adams, G. R.

22 - Social Norms Questionnaire

23 - Deviant Behavior Questionnaire

این پرسشنامه دارای ۴ بعد (روحیه وندالیستی، خشونت و درگیری، دزدی و تقلب و سرکشی) می باشد. برای به دست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه، امتیازات مربوط به تک تک سؤالات را باهم جمع نمایید. این امتیاز دامنه ای از ۱۸ تا ۱۰۸ خواهد داشت. در پژوهش رستمی و راد (۱۳۹۲) اعتبار صوری و محتوایی این پرسشنامه تحت نظر اساتید دانشگاهی به تائید رسیده است. پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ مورد سنجش قرار گرفت:

روحیه وندالیستی ۰/۶۳

خشونت و درگیری ۰/۶۹

دزدی و تقلب ۰/۶۱

تمرد و سرکشی ۰/۷۱

نمره گذاری و تفسیر

برای بدست آوردن امتیاز مربوط به هر بعد، مجموع امتیازات سؤالات مربوط به آن بعد باهم جمع می شوند. برای بدست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه، مجموع امتیازات همه سؤالات باهم جمع می شوند. نمرات بالاتر نشان دهنده رفتار انحرافی بالاتر و نمرات پایین تر نشان دهنده رفتار انحرافی کمتر می باشد.

روش آماری پژوهش از نوع معادلات رگرسیونی ساختاری با استفاده از نرم افزار smartplsv3 بود. این مطالعه توسط کمیته اخلاق پزشکی دانشگاه واحد علوم تحقیقات با شناسه اخلاق IR.IAU.SRB.REC.1403.107 تائید قرار گرفت.

یافته ها

جدول ۱ توصیف آماری متغیرهای پژوهش

در جدول ۱، شاخص های مرکزی و پراکندگی مربوط به متغیرهای پژوهش نمایش داده شده است. لازم به ذکر است، کمینه و بیشینه هر یک از متغیرهای زیر به ترتیب ۱ و ۵ می باشد.

متغیر	بعد	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی
سبک های هویت	جهت گیری اطلاعاتی	۳,۳۷	۰,۶۲	۰,۲۲	-۰,۳۴
	جهت گیری هنجاری	۳,۲۳	۰,۷۸	-۰,۰۶	۰,۳۷
	جهت گیری سردرگم / اجتنابی	۳,۳۱	۰,۸۴	-۰,۱۱	-۰,۵۴
	تعهد	۳,۳۸	۰,۶۱	۰,۱۵	-۰,۲۹
هنجارهای اجتماعی	هنجارهای اجتماعی	۳,۲۶	۰,۷۵	-۰,۰۴	-۰,۱۹
رفتارهای انحرافی	رفتارهای انحرافی	۳,۱۹	۰,۷۷	-۰,۰۳	۰,۳۵

جدول ۱ توصیف آماری متغیرهای پژوهش

اطلاعات جدول فوق مشخصه‌های آماری همچون میانگین، انحراف استاندارد، چولگی و کشیدگی را برای متغیرهای پژوهش نشان می‌دهد. همچنین، با توجه به مقادیر چولگی و کشیدگی که در بازه‌ی معقول (۲- و ۲) برای حدس بر نرمال بودن داده‌ها قرار دارند، می‌توان فرض نرمال بودن داده‌ها را مطرح کرده و پذیرفت.

همبستگی بین متغیرها

پس از بررسی نرمال بودن داده‌ها، رابطه (همبستگی) بین متغیرهای پژوهش، مورد ارزیابی قرار گرفته است. بنابراین، از آزمون همبستگی استفاده شده است و نتایج آن در ماتریس جدول ۲ آورده شده است.

سازه		جهت گیری اطلاعاتی	جهت گیری هنجاری	جهت گیری سردرگم/اج تنابی	هنجارهای اجتماعی
رفتارهای انحرافی	همبستگی	***۰,۵۹۱	***۰,۵۸۷	***۰,۵۷۳	۰,۵۴ ***
	سطح معناداری	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰ ۰

جدول ۲- ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

همان‌طور که از ماتریس فوق مشخص است، علامت ** نشان‌دهنده وجود همبستگی بین متغیرهای پژوهش در سطح ۰,۰۱ را نشان می‌دهد. یعنی، بین متغیرهای پژوهش رابطه معنادار وجود دارد.

جهت آزمون الگوی پیشنهادی رفتارهای انحرافی بر اساس سبک‌های هویت و هنجارهای اجتماعی، از روش الگویابی معادلات ساختاری استفاده شد. در ابتدا مفروضه‌های زیربنایی مدل معادلات ساختاری بررسی شد. جهت بررسی نرمال بودن متغیرها از کجی و کشیدگی متغیرها و آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده شد. نتایج ضریب کجی و ضریب کشیدگی نشان داد با توجه به معیار نرمال بودن، متغیرهای پژوهش همگی دارای قدر مطلق ضریب کجی و ضریب کشیدگی کوچک‌تر از ۲ هستند و لذا تخطی از نرمال بودن داده‌ها قابل مشاهده نبود. نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف نیز گویای نرمال بودن توزیع پراکندگی متغیرهای پژوهش بود ($P > 0/05$). در الگوی پیشنهادی رفتارهای انحرافی به‌عنوان متغیر پیش‌بین (مستقل) و سبک‌های هویت و هنجارهای اجتماعی به‌عنوان متغیر ملاک (وابسته) هستند. برازندگی الگوی پیشنهادی بر اساس ترکیبی از سنجه‌های برازندگی جهت تعیین کفایت برازش الگوی پیشنهادی با داده‌ها مورد استفاده قرار گرفتند که نتایج آن در جدول ۳ گزارش شده است.

شاخص	ضریب تعیین R^2	شاخص اشتراک
ارزیابی برازش مدل فرضیه اول	۰,۶۹۹	۰,۵۴

ارزیابی برازش مدل فرضیه دوم	۰,۵۸۹	۰,۵۵
-----------------------------	-------	------

جدول ۳ شاخص‌های برازش مدل سبک‌های هویت و هنجارهای اجتماعی در رابطه با رفتارهای انحرافی

ارزیابی برازش مدل فرضیه اول (سبک‌های هویت بر رفتارهای انحرافی نوجوانان اثر مستقیم دارد) هدف از ارزیابی برازش کل مدل این است که مشخص شود تا چه حد کل مدل با داده‌های تجربی مورد استفاده سازگاری و توافق دارد. مدل‌یابی معادلات ساختاری، ترکیبی از تحلیل تأییدی و رگرسیون چند متغیره می‌باشد. در این روش، آزمون کلی مدل شامل آزمون مدل اندازه‌گیری (بررسی پایایی و روایی) و آزمون مدل ساختاری (ضریب مسیر و واریانس تبیین شده) می‌باشد.

ضریب تعیین R2

این ضریب مشخص می‌کند که چه میزان از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیر مستقل تبیین می‌شود. بین سبک‌های هویت بر رفتارهای انحرافی نوجوانان رابطه وجود دارد و ۰,۶۹۹ درصد واریانس متغیر رفتارهای انحرافی به وسیله جهت‌گیری اطلاعاتی، جهت‌گیری هنجاری، جهت‌گیری سردرگم و تعهد تبیین می‌شود که ضریب تعیین در حد مناسب و مطلوب است.

شاخص اشتراک^{۲۴}

این معیار نشان می‌دهد که چه مقدار از تغییرپذیری شاخص‌ها (سؤالات) توسط سازه مرتبط با خود تبیین می‌شود و از میانگین شاخص اشتراک برای تعیین روایی همگرا استفاده می‌شود که این شاخص ۰,۵۴ است.

ارزیابی برازش مدل فرضیه دوم (هنجارهای اجتماعی بر رفتارهای انحرافی نوجوانان اثر مستقیم دارد) هدف از ارزیابی برازش کل مدل این است که مشخص شود تا چه حد کل مدل با داده‌های تجربی مورد استفاده سازگاری و توافق دارد. مدل‌یابی معادلات ساختاری، ترکیبی از تحلیل تأییدی و رگرسیون چند متغیره می‌باشد. در این روش، آزمون کلی مدل شامل آزمون مدل اندازه‌گیری (بررسی پایایی و روایی) و آزمون مدل ساختاری (ضریب مسیر و واریانس تبیین شده) می‌باشد.

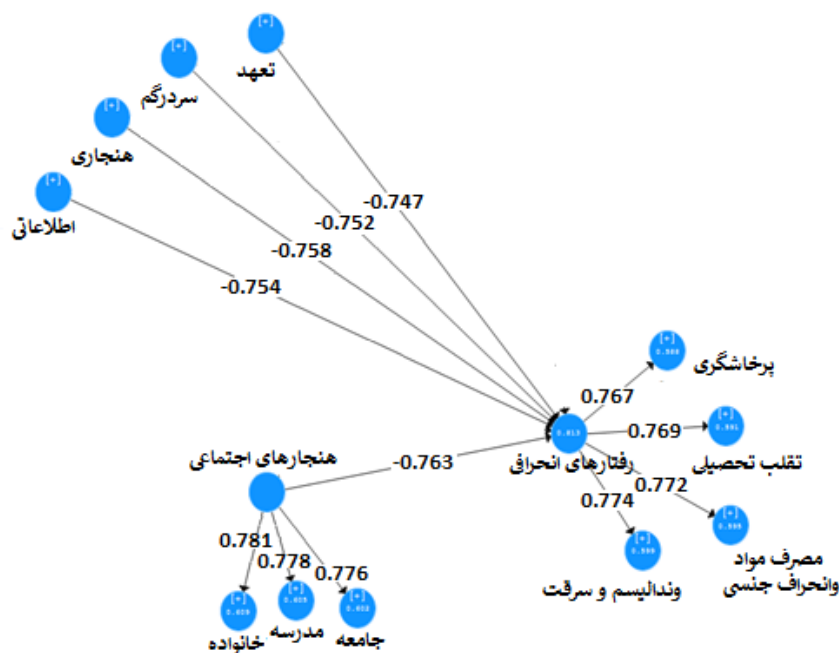
ضریب تعیین R2

این ضریب مشخص می‌کند که چه میزان از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیر مستقل تبیین می‌شود. بین هنجارهای اجتماعی و رفتارهای انحرافی نوجوانان رابطه وجود دارد و ۰,۵۸۹ درصد واریانس متغیر رفتارهای انحرافی به وسیله هنجارهای اجتماعی تبیین می‌شود که ضریب تعیین در حد مناسب و مطلوب است.

شاخص اشتراک

این معیار نشان می‌دهد که چه مقدار از تغییرپذیری شاخص‌ها (سؤالات) توسط سازه مرتبط با خود تبیین می‌شود و از میانگین شاخص اشتراک برای تعیین روایی همگرا استفاده می‌شود که این شاخص ۰,۵۵ است.

در مدل مفهومی فرض می‌شود که رفتارهای انحرافی با سبک‌های هویت و هنجارهای اجتماعی رابطه دارد. شکل ۲ نشان‌دهنده مسیرهای مدل فرضی سبک‌های هویت و هنجارهای اجتماعی در ارتباط با رفتارهای انحرافی است.

شکل ۲ مسیرهای مدل فرضی نقش سبک‌های هویت و هنجارهای اجتماعی در رابطه با رفتارهای انحرافی

در جدول ۴ ضرایب مسیر به همراه مقادیر معناداری آورده شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، همه مسیرها موردپذیرش قرار گرفته شده است.

مسیر	ضریب مسیر	مقدار تی	وضعیت
تعهد	←	رفتارهای انحرافی	تأیید شد
جهت‌گیری سردرگم	←	رفتارهای انحرافی	تأیید شد
جهت‌گیری هنجاری	←	رفتارهای انحرافی	تأیید شد
جهت‌گیری اطلاعاتی	←	رفتارهای انحرافی	تأیید شد
هنجارهای اجتماعی	←	رفتارهای انحرافی	تأیید شد

جدول ۴ ضرایب مسیر، مقادیر معناداری و وضعیت آن‌ها

نرم‌افزار ضرایب مسیر و عدد معناداری مربوط به هر یک از ضرایب را ارائه می‌کند. در سطح اطمینان ۹۵ درصد اعداد معناداری بالاتر از ۱,۹۶ نرم‌افزار ضرایب مسیر و عدد معناداری مربوط به هر یک از ضرایب را ارائه می‌کند. در سطح اطمینان ۹۵ درصد اعداد معناداری بالاتر از ۱,۹۶ نشان‌دهنده تأیید فرضیه مربوطه هستند. در جدول ۴ فرضیه‌های پژوهش به همراه ضرایب همبستگی و اعداد معناداری آن آورده شده است. همان‌گونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود فرضیه اول پژوهش «سبک‌های هویت بر رفتارهای انحرافی نوجوانان اثر مستقیم دارد» و فرضیه دوم پژوهش «هنجارهای اجتماعی بر رفتارهای انحرافی نوجوانان اثر مستقیم دارد»، تأیید شد. لازم به ذکر است که در صورتی که عدد معناداری بزرگ‌تر از ۲,۵۸ باشد رابطه در سطح اطمینان ۰/۹۹ نیز معنادار است.

برای بررسی میزان تأثیر مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر وابسته لازم است تا اثرات کل، مستقیم و غیرمستقیم برای متغیر درونزای مدل ارائه شود که این اثرات در جدول ۵ قابل مشاهده است.

متغیر مستقل	متغیر وابسته	اثر		
		مستقیم	غیرمستقیم	کل
تعهد	رفتارهای انحرافی	-۰,۷۴۷	$-۰,۵۴۳ = -۰,۷۴۴ * ۰,۷۳۱$	-۱,۲۹۰
سردرگم	رفتارهای انحرافی	-۰,۷۵۲	$-۰,۵۴۶ = -۰,۷۴۴ * ۰,۷۳۵$	-۱,۲۹۸
هنجاری	رفتارهای انحرافی	-۰,۷۵۸	$-۰,۵۴۵ = -۰,۷۴۴ * ۰,۷۳۳$	-۱,۳۰۳
اطلاعاتی	رفتارهای انحرافی	-۰,۷۵۴	$-۰,۵۵۰ = -۰,۷۴۴ * ۰,۷۳۸$	-۱,۳۰۴
هنجارهای اجتماعی	رفتارهای انحرافی	-۰,۷۶۳	$-۰,۵۵۲ = -۰,۷۴۴ * ۰,۷۴۳$	-۱,۳۱۵

جدول ۵ تفکیک اثرات، مستقیم، غیرمستقیم فرضیه اصلی

همان‌طور که در جدول فوق قابل مشاهده است:

- تأثیر تعهد بر رفتارهای انحرافی به میزان ۱,۲۹۰- است.
- تأثیر جهت‌گیری سردرگم بر رفتارهای انحرافی به میزان ۱,۲۹۸- است.
- تأثیر جهت‌گیری هنجاری بر رفتارهای انحرافی به میزان ۱,۳۰۳- است.
- تأثیر جهت‌گیری اطلاعاتی بر رفتارهای انحرافی به میزان ۱,۳۰۴- است.
- تأثیر هنجارهای اجتماعی بر رفتارهای انحرافی به میزان ۱,۳۱۵- است.

بنابراین، چنین استنباط می‌شود که سبک‌های هویت و هنجارهای اجتماعی با رفتارهای انحرافی نوجوانان رابطه دارد لازم به ذکر است که در صورتی که عدد معناداری بزرگ‌تر از ۲,۵۸ باشد رابطه در سطح اطمینان ۰/۹۹ نیز معنادار است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر پیش‌بینی اثر سبک‌های هویتی، و هنجارهای اجتماعی بر رفتارهای انحرافی نوجوانان بود. با توجه به مدل نهایی پژوهش به‌طور کلی اثرات مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم ۸۱ درصد از متغیر رفتارهای انحرافی دانش‌آموزان توسط سبک‌های هویت و هنجارهای اجتماعی قابل تبیین می‌باشد و به‌طور کلی مدل پژوهش مورد تأیید واقع گردید که نتایج این پژوهش با یافته‌های پژوهش بی‌بی و همکاران (۲۰۲۱)، ایساکیان و لوکانیوکان (۲۰۲۰)، دیمانانت (۲۰۱۸)، میری و همکاران (۱۴۰۲)، گراوند (۱۴۰۱)، بهرامی و همکاران (۱۳۹۹) و حمیدی پور و رجبی (۱۳۹۷) همسو می‌باشد.

نتایج پژوهش ایساکیان و لوکانیوکان (۲۰۲۰) با عنوان "جستجو در مورد هویت اجتماعی نوجوانان دارای رفتار انحرافی" نشان داده تحلیل فناوری‌های روان‌شناختی و تربیتی برای شکل‌گیری هویت اجتماعی نوجوانان دارای رفتار انحرافی، مفید بوده و امکان استفاده از الگوهای رفتار موفق و مورد تأیید اجتماعی را برای جنبه‌های مختلف زندگی نوجوانان تأیید کرده است. همچنین نتایج پژوهش بی‌بی و همکاران (۲۰۲۱) با عنوان "رابطه بین خود پنداره و رفتار انحرافی نوجوانان در پاکستان" نشان داده بین خود پنداره و رفتارهای انحرافی نوجوانان رابطه معنادار وجود دارد مطالعات گراوند (۱۴۰۱) با عنوان "مدل یابی ساختاری سبک‌های هویت با گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان: نقش واسطه‌ای ناگویی هیجانی" نشان داده است که سبک‌های هویت سردرگم-اجتنابی و تعهد بر گرایش به رفتارهای پرخطر تأثیر مستقیم داشتند. همچنین، سبک‌های هویت سردرگم-اجتنابی و تعهد به

واسطه‌ای ناگویی هیجانی بر گرایش به رفتارهای پرخطر تأثیر غیرمستقیم داشتند. سبک هویت هنجاری بر گرایش به رفتارهای پرخطر و ناگویی هیجانی اثر مستقیم داشت، اما سبک هویت اطلاعاتی بر گرایش به رفتارهای پرخطر و ناگویی هیجانی اثر مستقیم نداشت. علاوه بر این، ناگویی هیجانی بر گرایش به رفتارهای پرخطر دارای اثر مستقیم بود. درواقع افراد دارای سبک هویت تعهد، هیجانات مثبت بیشتری را تجربه خواهند کرد و بهتر هیجانات خویش را تنظیم می‌کنند، اما افراد دارای سبک هویت سردرگم-اجتنابی، نارسایی در فهم، وصف و پردازش هیجان دارند، که این امر سبب گرایش آنان به رفتارهای پرخطر (مصرف مواد، سیگار، و مصرف الکل و ...) می‌شود. لذا پیشنهاد می‌شود متصدیان آموزشی با پرداختن به هویت ایرانی-اسلامی، موجبات هدایت دانشجویان را به سوی سبک هویت تعهد و با آموزش دانشجویان دارای سبک هویت سردرگم-اجتنابی، ناگویی هیجانی را در آن‌ها کاهش دهند تا گرایش آنان به رفتارهای پرخطر کمتر شود. همچنین پژوهش حمیدی پور و رجبی که در سال ۱۳۹۷ باهدف پیش‌بینی احساس امنیت اجتماعی بر اساس معنویت، هویت اجتماعی و هوش فرهنگی صورت گرفته گویای این بوده بین احساس امنیت اجتماعی و هویت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. همچنین، نتایج تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که متغیر هویت اجتماعی در پیش‌بینی متغیر امنیت اجتماعی بیشترین اهمیت را دارد. هویت اجتماعی احساس تعلق و همبستگی به جامعه و مؤلفه‌ای مهم در پیش‌بینی احساس امنیت اجتماعی است. هر عامل و پدیده‌ای که در احساس تعلق و همبستگی اعضای هر گروه اختلال ایجاد کند، درواقع، هویت آن گروه را به مخاطره می‌اندازد و تهدیدی برای امنیت اجتماعی قلمداد می‌شود. در تبیین مسائل مبتلابه جامعه می‌توان بیان داشت، مشکلات اجتماعی-اقتصادی و اجتماعی-اخلاقی به‌سختی قابل پیش‌بینی جامعه مدرن (در مرحله توسعه جامعه کنونی)، مشکل تربیت و شکل‌گیری نوجوانان را تشدید کرده است که بر روند سازگاری و اجتماعی شدن آن‌ها تأثیر منفی می‌گذارد. این موضوع در سطوح مختلف حقوقی، پزشکی، روانی، اجتماعی مطرح می‌شود. توجه نظری این چالش در نوجوانی این است، هویت یک مرحله از شکل‌گیری را طی می‌کند که در منطقه رشد ذهنی نزدیک است. هویت و شناسایی خود، از ویژگی‌های مهم خودآگاهی است. شناسایی به‌موقع اختلالات، تشخیص انحرافات در شکل‌گیری هویت در نوجوانان را ممکن می‌سازد که هم برای تشخیص شخصیت نوجوانان دارای رفتار انحرافی و هم برای اصلاح آن‌ها بسیار مهم است. (ایساکیان، لوکیانکو، ۲۰۲۰). از این میان می‌توان علاوه بر مؤلفه هویت و سبک‌های هویت، مؤلفه دیگری به نام، هنجارهای اجتماعی را هم برشمرد. مشکل شکل‌گیری هویت اجتماعی نوجوانان دارای رفتار انحرافی، ضرورت جستجوی فاکتورها و عوامل جهت‌دار و غیرمستقیم برای کار با نوجوانان را با در نظر گرفتن ویژگی‌های شخصیتی آن‌ها پیش روی مؤلف قرارداد، که بر رفتارهای انحرافی تأثیرگذار است. در پژوهشی که دیمانت (۲۰۱۸) با عنوان نقش هویت اجتماعی و هوش اجتماعی در پیش‌بینی رفتارهای پرخطر دانش آموزان انجام داده است مشخص شده است که هویت اجتماعی و هوش اجتماعی دو عامل برجسته در پیش‌بینی رفتارهای پرخطر دانش آموزان است همچنین مطالعات موردی نشان داده است رفتارهای انحرافی ارتباط نزدیکی با تعریف دقیق از رفتار اجتماعی بهنجار دارد (هانیموگلو، ۲۰۱۸). در پژوهشی که (رسیق و پرات، ۲۰۱۱؛ وازونی، ۲۰۱۷) انجام داده‌اند این نتیجه حاصل شده است که خودکنترلی پایین با رفتارهای انحرافی مرتبط است طبق نتایج مطالعه حاضر، مؤلفه‌های سبک‌های هویت و هنجارهای اجتماعی به‌عنوان فاکتورهای مستقیم تأثیرگذار بر رفتارهای انحرافی نوجوانان موردبررسی قرار گرفته و نتایج زیر حاصل شد که همگی در جهت تأیید فرضیه‌های پژوهش بودند. نتایج حاکی از آن بوده که سبک‌های هویت و هنجارهای اجتماعی نقش مهمی در تبیین و بروز رفتارهای پرخطر در دانش آموزان دارند؛ بنابراین در برنامه‌های آموزشی برای کاهش و یا پیشگیری از رفتارهای پرخطر باید به این دو مؤلفه توجه نمود (شهبازیان خونیک، حسنی و سلیمانی، ۱۳۹۷). در پژوهش حاضر که به پیش‌بینی رفتارهای انحرافی بر اساس سبک‌های هویت و هنجارهای اجتماعی در نوجوانان پرداخته شده، عوامل پیش‌بینی کننده کاهش رفتارهای پرخطر را تبیین نموده است. از این میان عامل تعهد از قسمت سبک‌های هویت بیشترین تأثیر و

جهت گیری اطلاعاتی کمترین میزان تأثیر گذاری نسبت به بقیه ابعاد سبک های هویتی را داراست. از دیگر متغیرها می توان به هنجار اجتماعی نام برد که به صورت جداگانه مبین پیش بینی کاهش رفتار انحرافی می باشند تمامی مسیرهای معناداری تأیید شد و فرضیه های پژوهش مورد آزمون و تأیید قرار گرفتند.

با توجه به یافته های این پژوهش می توان اذعان داشت با تعیین سبک های هویت، ایجاد سازه های هنجارهای اجتماعی نوجوانان می توان از گرایش آن ها به رفتارهای پرخطر کاست؛ چراکه در هر روش تربیتی قید شده است اگر فردی را از مشکل یا عادت رفتاری منع می کنید باید جایگزین مناسب ارائه دهید. درواقع با شناسایی این عوامل و تقویت آن ها به صورت غیرمستقیم به کاهش رفتارهای پرخطر نوجوانان کمک خواهد شد. لذا آموزش و پرورش به دلیل متولی بودن و داشتن نقش عمده در اجتماعی شدن دانش آموزان باید، برنامه های آموزش بر اساس متغیرهای پژوهش را در اولویت قرار دهد تا موجب بهبود عملکرد دانش آموزان شده که به نوبه خود موجب کاهش جرم و جنایت و بزه در جامعه و در نتیجه شهروند فرهیخته را رقم خواهد زد. با توجه به اینکه پژوهش حاضر از نوع مطالعات همبستگی است و در این مطالعات نمی توان ادعای برقراری رابطه علت و معلولی بین متغیرها داشت، این از محدودیت های این پژوهش بود. همچنین این مطالعه فقط بر روی دانش آموزان متوسطه اول شهرستان نکا انجام شد و این تعمیم نتایج به کل جامعه را با مشکل مواجه می سازد. محدودیت دیگر عدم کنترل متغیر مداخله گر دیگری همچون وضعیت اجتماعی اقتصادی بود لذا پیشنهاد می شود به منظور رفع این محدودیت ها، پژوهش های دیگر با در نظر گرفتن این متغیر و در سطح وسیع تری انجام گیرد.

سپاسگزاری

نویسندگان از تمامی افراد شرکت کننده در پژوهش، کمال تشکر و قدردانی را دارند.

تعارض منافع

هیچ گونه تعارض منافی میان نویسندگان این مقاله وجود ندارد.

منابع

- احمدی، حبیب. (۱۳۸۹). جامعه شناسی انحرافات (نوبت چهارم). تهران: نشر سمت.
- حبیبی، آرش؛ کلاهی، بهاره. (۱۴۰۱). مدل یابی معادلات ساختاری و تحلیل عاملی. تهران: جهاد دانشگاهی، چاپ دوم.
- حمیدی پور، رحیم؛ رجبی، فاطمه. (۱۳۹۷). پیش بینی احساس امنیت اجتماعی بر اساس هویت اجتماعی، هوش فرهنگی و معنویت. پژوهش های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی (۱)۷.
- خواجه رشیدان، فاطمه. (۱۳۸۷). بررسی میزان رعایت هنجارهای اجتماعی دانش آموزان دختر متوسطه استان سمنان. پژوهش نامه علوم اجتماعی. سال دوم. شماره اول. بهار ۸۷.
- رستمی، نیر، راد، فیروز. (۱۳۹۲). بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با گرایش دانش آموزان به رفتارهای نابهنجار: مطالعه دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهر اهر، مطالعات جامعه شناسی، سال پنجم، شماره بیستم، پاییز ۹۲، صص ۷۵-۵۵.
- شهبازیان خونیق، آرش؛ حسنی، امید؛ و سلیمانی، س. (۱۳۹۷). بررسی نقش هوش اخلاقی و اجتماعی در رفتارهای پرخطر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۹۶. مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، ۱۷ (۱)، ۵۲-۳۹.

علیوردی نیا، اکبر؛ یونسی، عرفان. (۱۳۹۴). پیش درآمدی بر ساخت، اعتبار یابی و روا سازی مقیاس سنجش رفتارهای انحرافی دانشجویان، پژوهش های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی. سال چهارم، شماره پیاپی ۹، شماره اول، بهار و تابستان ۹۴. صص ۴۵-۵۸.

غضنفری، احمد. (۱۳۸۳). اعتبار یابی و هنجاریابی پرسشنامه سبک هویت (ISI-6G). مطالعات تربیتی و روان شناسی، ۵(۱)، ۸۱-۹۴. <https://sid.ir/paper/99378/fa> SID.

کبوتری اصفهانی، فائزه؛ عابدی، احمد؛ قمرانی، امیر. (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش هوش معنوی بر مؤلفه های بهزیستی ذهنی دانش آموزان تیزهوش. پژوهشنامه روانشناسی مثبت. ۲(۱)، ۱-۱۰.

گراوند، هوشنگ. (۱۴۰۱). مدل یابی ساختاری سبک های هویت با گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان: نقش واسطه ای ناگویی هیجانی. فصلنامه علمی اعتیاد پژوهی. سال شانزدهم، شماره ۶۶، زمستان ۱۴۰۱. صص ۱۱۳-۱۴۴.

لطف آبادی، حسین. (۱۳۹۸). روانشناسی رشد ۲، نوجوانی، جوانی و بزرگ سالی، انتشارات سمت. بهرامی، ژیل؛ زندی، فرزاد؛ اکبری، مریم؛ جدیدی، هوشنگ. (۱۳۹۹). تدوین مدل علی رفتارهای پرخطر بر اساس سرمایه اجتماعی و مسئولیت پذیری با نقش میانجی هویت اخلاقی (مورد مطالعه دانشجویان علوم پزشکی کرمانشاه). نشریه مطالعات راهبردی ورزش و جوانان ۴۹، (۱۹)، ۵۳-۷۲.

میری، سمیه؛ سهراب زاده، مهران؛ خوش بیان آرانی، فاطمه. (۱۴۰۲). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر تمایل به ارتکاب رفتارهای انحرافی دانشجویان دانشگاه سیستان و بلوچستان. مطالعات جامعه شناختی دانشگاه واحد تبریز. شماره ۱.

Adams, G. R. (1998). The objective measure of ego identity status: A reference manual.

Berzonsky, M. D., & Neimeyer, G. J. (1994). Ego identity status and identity processing orientation: The moderating role of commitment. *Journal of Research in Personality*, 28, 425-435.

Berzonsky, M.D. & Neimeyer, G. J. (1988). Identity status and personal construct system, *Journal of Adolescence*.

Bibi S, Masood S, Mussawar B, Khaliq A. (2021). Relationship between Self Concept and Deviant Behavior among Adolescents. *Sci J Neurol Neurosurg*. 30;7(1): 007-013.

Borkovec, T. D. (2002). Life in the future versus life in the present. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 9, 76-80.

Cioban S, Lazăr AR, Bacter C, Hatos A. (2021). Adolescent Deviance and Cyber-Deviance. A Systematic Literature Review. 12;12:748006. doi: 10.3389/fpsyg.2021.748006. eCollection 2021.

Demant, D., Oviedo-Trespalacios, O., Carroll, J. A., Ferris, J. A., Maier, L., Barratt, M. J., & Winstock, A. R. (2018). Do people with intersecting identities report more high-risk alcohol use and lifetime substance use? *International journal of public health*, 63(5), 621-630. [<https://link.springer.com/article/10.1007/s00038-018-1095-5>]

Elias, N. (۱۹۷۸). *The Civilizing Process*. Oxford: Blackwell.

Farrington, D. P. (۲۰۱۷). Integrated Developmental and Life-Course Theories of Offending. New York, NY: Transaction Publishers.

Foley, J. E., Ram, N., Susman, E. J., & Weinraub, M. (۲۰۱۸). Changes to sleep-wake behaviors are associated with trajectories of pubertal timing and tempo of secondary sex characteristics. *Journal of adolescence*, ۶۸, ۱۸۶-۱۷۱

Hanimoglu, E. (۲۰۱۸). *Journal of Education and Training studies* ۶(۱۰), ۱۴۱-۱۳۳, ۲۰۱۸

Moffitt, T. E. (1993b). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial /-۰۰۳۳ ۲۹۵X.۱۰۰,۴,۶۷۴

Oksana Isaakian, Marina Lukyanenko (2020). Research on the social identity of adolescents with deviant behavior E3S Web of Conferences 210, 19025

Parsons, T. (۱۹۵۱). The Social System. New York, NY, US: Free Press.

Payne, A. A., and Welch, K. (۲۰۱۶). The centrality of schools in the lifecourse: the case for focusing on school-related influences in developmental theory and research. *Deviant Behav.* ۳۷, ۷۴۸-۷۶۰. doi: .۷۱۱۳۴ ۰۱۶۳۹۶۲۵,۲۰۱۵,۱۰/۱۰,۱۰۸۰

Rabinson, L. Bennet, J. (1995). "A typology of deviant workplace behaviors: A multidimensional scaling

Reisig, M. D., & Pratt, T. C. (2011). Low Self-Control and Imprudent Behavior Revisited. *Deviant Behavior*, 32, 589-625

Schwartz, J. A., Solomon, S. J., and Valgardson, B. A. (۲۰۱۹). Socialization, selection, or both? The role of gene-environment interplay in the association between exposure to antisocial peers and delinquency. *J. Quant. Criminol.* ۳۵, ۱-۲۶. doi: ۱۰,۱۰۰۷/s.۳-۹۳۶۸-۰۱۷-۱۰۹۴۰

Shahbazian Khanicheh A., Hasni O., Soleimani S. (۲۰۱۸). The study of the role of ethical and social intelligence in high risk behaviors of Kurdistan University of Medical Sciences students in the academic year of ۲۰۱۲-۲۰۱۱. *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences*, ۱۷(۱): ۵۲-۳۹. (Persian).study". *Academy of management journal*, Vol 38, No 2, p:555-572.

Shulman, E. P., Steinberg, L. D., and Piquero, A. R. (۲۰۱۳). The age-crime curve in adolescence and early adulthood is not due to age differences in economic status. *J. Youth Adolesc.* ۴۲, ۸۴۸-۸۶۰. doi: ۱۰,۱۰۰۷/s .۴-۹۹۵۰-۰۱۳-۱۰۹۶۴

Tabachnick, B., & Fidell, L. (2007). Using multivariate statistics (5th edn) New York. NY: Allyn and Bacon.

Udris, R. (۲۰۱۶). Cyber deviance among adolescents and the role of family, school, and neighborhood: a cross-national study. *Int. J. Cyber Criminol.* ۱۰, ۱۲۷-۱۴۶. doi: ۱۰.۵۲۸۱/zenodo.۱۶۳۳۹۳

Vazsonyi et al., (2017) (A.T. Vazsonyi, J. Roberts, L. Huang
Hirschi's reconceptualization of self-control: Is truth truly the daughter of time? Evidence from eleven cultures *Journal of Criminal Justice*, 43 (2015), pp. 59-68

Structural model of deviant behaviors Based on identity styles and social norms in adolescents

Touba Surtichi^{۲۷}, Mohammad Ghamari^{۲۸}, Simin Hosseinian^{۲۹}

Abstract

The aim of the current research was to predict deviant behaviors based on identity styles and social norms in teenagers. This research was descriptive and correlational. The statistical population in this research included all the students of the first secondary level of Neka city (A total of 4200 people) in the academic year of 1402-1403. The number of samples in this research was 300 people who were selected by random cluster sampling. The research tools were Bezonsky's identity style questionnaires, social norms questionnaire, deviant behavior questionnaire. The statistical method in this research was structural equation modeling. SmartPLS software was used for modeling. The results showed that the research model has a suitable fit and the total direct and indirect effects of 80% of the students' deviant behaviors can be explained by identity styles and social norms. Which in turn can provide practical hints to reduce the deviant behavior of teenagers and improve their psychological condition.

Keywords: identity styles, social norms, deviant behaviors, Structural model teenagers.

27 - PhD Student of counseling, Department of Psychology, Tehran Research Sciences Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

28 - Professor, Department of Psychology, Tehran Research Sciences Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

29 - professor, Department of counseling, faculty of education and psychology, Alzahra university, Tehran, Iran.